

држања чешких политичара према Аустрији. Странка државно-правна-напредна прва проучава могућност стварања самосталне чешке државе. С тим се много занимао 1914 др. Борски (23—26).

Вацлав Клофач, вођ чешке народно-социјалистичке странке, као један од првих почео је борбу против Аустрије и његова странка је била отворено анти-милитаристичка и анти-аустриска. Она је 1908 гласала против анексије, за балканских ратова није крила симпатију за Јужне Словене а већ концем 1913 у неким редовима се веровало да је светски рат неизбежан (28—29). У јануару 1914 Клофач је био у Петрограду, разговарао са Сазоновом и стекао утисак да руски министар спољашних послова није хтео ни предвиђао рата. У априлу исте године Клофач је поднео Русима предлог како да се преко његове странке организује револуционарна агитација међу Чесима (38—39). Занимљивих података доноси гђа Паулова о Крамаржовом словенофилском покрету „нео-словизам“. Овај покрет проповедао је равноправност, слободу, братство, привредно и културно зближење словенских народа; тражио је измирење Пољака и Руса, премоћ Словена у Аустрији и наслон Аустрије на Русију (41).

Још пред Светски рат већина чешких странака рачуна с Аустријом. Крамарж изјављује у јануару 1913: „О самосталној чешкој држави у средини Европе, на линији државне и привредне експанзије Германства могу у Чешкој да мисле само незрела политичка деца...“ (49). Тако јавно. Тајно, у јуну 1914, Крамарж је преко руског новинара Сватковског послао руској влади предлог о стварању „словенске федерације или државе под вођством Русије“. (158—162). Овај план је занимљив исто толико по својој великој концепцији, колико по човеку, што га је изradio. По том плану створила би се дивовска словенска држава од Северног леденог мора до Јадрана и Егеја и од Влтаве и Лабе до Тихог Океана обухватајући Русију, Пољску, Чешку, Србију, Црну Гору и Бугарску. (58).

Први део књиге обухвата време од почетка рата до одласка Томе Масарика у емиграцију. Рату се у Чешкој није нико надао у лето 1914 ни после сарајевског антентата. Чим је прва пушка пукла на Сави и Дрини, у Аустрији је на темељу чувеног чл. 14 устава угушен политички живот: Рајхстаг је распуштен, заведена је цензура, почели прогони. Првих дана рата нема у Чешкој отпора: „Чешки пукови су одлазили на бојиште, посланици ћутали, револуција изневерила“ (58). Политички се нису слагали, какво држање треба да заузме чешки народ према рату. Масарик и Крамарж траже борбу за самосталност, други су веровали да ће се Аустрија одржати и после рата, па су били за помирљивије држање: активизам Франтишека Фидлера и Антонина Швехле. Трећи су по срцу били за Аустрију, Др. Бохумир Шмерал. Он је веровао да Масарикова политика води чешки народ „понова“ на „Белу Гору“. (92).

У Чешкој нема већих прогона у почетку рата; тим више код нас на југу гђа Паулова са много тоpline описала је невоље Срба у Срему, после Србијанског упада 1914. (55—103).